

pěstované v současnosti. V textu jsem nic takového nenašel; s rodovými studii, globalizací či etnografií si nevystačíme.

Posledních šest kapitolek, sdružených pod oddíl „Publicistika“, představuje krátká zamyšlení v rozsahu dvou až pěti stránek k dobovým aktuálním problémům slovenské každodennosti, jako je maďarská či romská otázka, také tu ale najdeme téma zahraniční politiky – Buzalka např. komentuje názory politické reprezentace na vyhlášení nezávislosti Kosova. Knížka je zakončena bibliografickou poznámkou, kde čtenář najde odkazy na původní články, jejichž přepracované verze si právě přečetl.

Jak už jsem zmínil výše, je text napsán z pozic aplikované a angažované antropologie/sociologie, což je v pořádku. V textech ale úplně chybí jakákoliv autorova reflexe vlastních stanovisek a názorů (nejzřejmější je to v pasážích o postavení církve ve státě), a přitom jedním z velkých výdobytků postmoderního vývoje sociální i kulturní antropologie byl právě důraz na autorskou sebereflexi.

Josef Kandert (FSV UK, Praha)

Martin Šámal, EMIL HOLUB: CESTOVATEL, ETNOGRAF, SBĚRATEL. Vyšehrad, Národní muzeum, Praha 2013, 464 s. + 16 s. obrazových příloh.–

Cestování je s lidstvem spojeno od jeho zrodu, tedy s každým národem již od úsvitu jeho dějin. Kdyby lidé necestovali, nemohli by obývat celou planetu a nikdy by nepoznali všechny její krásy. Nelze ale slučovat cestování s cestovatelstvím, neboť oba pojmy se od sebe významově liší. Cestování je chápáno pouze jako přesun osob (migrace,

náboženské poutě, turismus ad.). Cestovatelství funguje na stejném základě jako cestování, ale musí být provozováno cestovatelem, který vykonává cesty za poznáním a má snahu své nabyté zkušenosti a zážitky předat svému okolí. K tomu slouží zejména cestopisná literatura. Za prvního českého „profesionálního“ cestovatele je považován doktor Emil Holub (1847–1902). Rodák z východočeských Holic se ve světě proslavil jako významný afrikanista. Díky němu jsou v mnoha evropských a českých muzeích etno-historické sbírky z jižní Afriky. Holubův životopis už byl vydán několikrát, ale až tato publikace přináší komplexní pohled na známého českého cestovatele.

Jak podtitul knihy napovídá, Martin Šámal se zaměřil na Emila Holuba především jako na průzkumníka, etnografa a sběratele. Tuto stanovenou koncepci dle možností splnil. Sběratelství (nejčastěji archeologické a historické předměty) se Holub věnoval již v dětství, byl to jeho velký koníček. Etnografie a cestovatelství se váže až k africkým badatelským výzkumům ve druhé polovině 19. století. Autor knihy neopomněl zmínit další zájmy doktora Holuba, např. botaniku, filatelii či archeologii. Holub byl sice mužem mnoha „profesí“, publikace je však primárně zaměřena na tohoto holického rodáka jako na cestovatele, který tuto profesi v Rakousko-Uhersku v podstatě zprofesionalizoval. Na konci 19. století se cestovatelství stalo významným jevem. Hovořili se o cestovatelství té toby, je důležité si uvědomit, že značná část světa ještě nebyla zcela prozkoumána. Lidé jako Emil Holub, Josef Kořenský, Josef Wünsch či Enrique Stanko Vráz byli proto tehdejší společností vysoce ceněni – přednášeli pro veřejnost, vydávali cestopisy a vytvářeli výstavy, jež informovaly o neznámých krajinách.

Kniha je zpracována biografickou metodou. Život cestovatele Emila Holuba je vyličen chronologicky od dětství, přes dobrodružné africké cesty až po závěr života ve Vídni. Nejedná se však o pouhé převyprávění jeho života. Autor se naopak snažil analyzovat Holubovu osobnost a komentovat prostředí a dění kolem něho, jak z historického, tak i společenského pohledu. Díky tomu vytvořil moderní biografii.

Z obsahu knihy uveďme jen několik skutečností. Emil Holub již v mládí velmi rád cestoval po českých krajinách a sbíral zajímavé artefakty. Svě nálezy si vždy zakresloval do deníku; z něho autor čerpal. Tento pramen přinesl mnoho nových poznatků ohledně cestovatelova mládí. Holub byl talentovaný kreslíř, jeho nákresy mají značnou vypovídací hodnotu. Tuto svoji dovednost využil nejen při pozdějším studiu medicíny, ale v první řadě na výzkumných cestách po jižní Africe. Vedle rozboru vědecké činnosti doktora Holuba je analyzován též jeho osobní život a rodinné vztahy. Důraz je kladen zejména na cestovatelovy osudové ženy (Berta Nováková – Holubova první láska a Rosa Hofová – Rakušanka, s níž se oženil). Stěžejní část knihy se samozřejmě zaměřuje na africké pobyty českého cestovatele. První cestu do Afriky uskutečnil v letech 1872–1879. Živil se tam lékařskou praxí a nedařilo se mu špatně, neboť si opatřil finance na tři výzkumné cesty do vnitrozemí. Dostal se až k řece Zambezi, kde shromáždil ohromné množství sbírek. Druhou výzkumnou cestu absolvoval Holub v letech 1883–1887 v čele rakousko-uherské expedice. Během této cesty prošel území dnešní Jihoafrické republiky, Botswany a části Zimbabwe a Zambie. Výprava nesplnila stanovené cíle a Holub stěží uchránil

holý život, přesto se povedlo do Evropy dopravit mnoho exponátů etnografického charakteru a získat cenné vědecké poznatky. Když byl v Čechách, věnoval se zde přednáškové a literární činnosti. Přednášel v českém i německém jazyce. Ve Vídni a v Praze uspořádal v letech 1891 a 1892 velkolepé výstavy svých sbírek. Výstavy sice nebyly ziskové, ale vydobily Holubovi uznání po celé Evropě. Touto svou činností utvářel obraz Afriky na území Rakousko-Uherska. Jeho zásluhy ocenila vysokými řády většina evropských zemí. Mnohé vědecké společnosti a spolky jej zvolily čestným členem.

Přes své odborné zaměření je kniha zpracována velmi přístupným stylem. Martin Šámal sice občas některé výroky opakuje, publikaci to však přidává na čtivosti a čtenář si alespoň dobře uvědomí, jak na sebe určité události z odlišných kapitol či podkapitol navazují. Autor také upozorňuje na mnoho postav, jež se kolem Emila Holuba během jeho života pohybovaly. Osud každé osoby se snaží uzavřít tak, aby čtenář získal kompletní obraz. Publikace je zpracována především na základě informací získaných studiem archivních dokumentů uložených v českých i zahraničních institucích. V řadě případů bylo možné reinterpretovat některé události v Holubově životě a dokonce vyvrátit léta tradované mýty a omyly. Biografie je také vhodně doplněna obrazovým materiálem. Autor využil rodinné dokumenty, fotografie z výstav, plakáty, mapy a Holubovy nákresy. Mnohé informace a snímky jsou publikovány vůbec poprvé. Kniha je napsána velice fundovaně a přináší celistvý pohled na osobnost cestovatele Emila Holuba.

Jaroslav Kríž (FF UK, Praha)